

ADAPTARE ȘI IMITAȚIE
ÎN ROMANELE *NO TIME LIKE THE PRESENT*, DE
NADINE GORDIMER
ȘI *VREMEA MINUNILOR*, DE CĂTĂLIN DORIAN
FLORESCU

ADAPTATION AND MIMICRY IN THE NOVELS
NO TIME LIKE THE PRESENT, BY
NADINE GORDIMER AND *VREMEA MINUNILOR*,
BY CĂTĂLIN DORIAN FLORESCU

Simina PÎRVU

Universitatea de Vest din Timișoara /
West University of Timișoara

Personal e-mail: siminapirvu@yahoo.com

Abstract: *In a series of lectures in 1994, Nadine Gordimer remarks the different status of Africa which is no longer at the edge of the empire, but on the contrary, in the center of it. In this respect, post-apartheid Africa has rebuilt its national identity on the background of global events that write universal history, offering citizens the chance to escape their country's constraints and bring important key elements in the globalization process.*

Thus, replacing apartheid themes in a new country is an extreme task by the applicant. Some of the favourite subjects of the "old guard" are the following: the importance of multiculturalism in post-apartheid South Africa, the writer's status, vulgarisation of violence due to mass-media, reconciliation with a violent past and their economic and cultural implications, the fight against AIDS, sexual emancipation, globalization and loss of cultural and national identity, uprooting, migration and economic exile which replaced major pre-existing concerns about violence, racial and gender discrimination, the relationship between literature and politics, or the role of ethics in literature.

The same situation can be applied to eastern countries. Even though they were not "postcolonial" in the classical sense of the term, applicable to the former British, French, Spanish, Portuguese or Dutch colonies, the "post-communist transition" through which they passed included the disarmament of a certain political and economic "occupation".

People had to adapt to the new order, to the new reality, which was a complex process, a difficult one that implied, many times, exile.

Therefore, the purpose of my argument is to present what consequences can occur at the psychological level because of the attempt of adaptation of the

characters to the new social and political order, by imitation, postcolonial and post-communist context. And here comes the question: does imitation facilitate adaptation? Although the logical answer would be yes, we will notice, by discussing the two texts, exactly the opposite.

Keywords: South Africa, adaptation, imitation, violence, relocation.

Africa postcolonială și-a reconstruit identitatea națională pe fondul evenimentelor globale, oferind cetățenilor șansa să scape de constrângerile țării lor și să aducă elemente esențiale importante în procesul globalizării.

Astfel, apare necesitatea înlocuirii temelor ce privesc apartheid-ul cu altele: importanța multiculturalismului în Africa de Sud post-Apartheid, ușurința cu care mass-media tratează violența, reconcilierea cu un trecut violent și implicațiile economice și culturale ale globalizării, lupta împotriva SIDA, emanciparea sexuală, globalizarea și pierderea identității culturale și naționale, dezrădăcinarea, migrația și exilul economic.

Aceiași fenomen s-a întâmplat și în Europa de Est, în cazul fostelor țări comuniste, datorat, într-o anumită măsură și înclinației postmodernității către „recuperarea tuturor diversităților, a tuturor marginalităților” (Lefter 2001: 118), când „provinciile au șansa unei până acum nesperate puneri în valoare” (Lefter 2001: 118).

Aceste teme le întâlnim la Nadine Gordimer, scriitoarea africană care prezintă în romanele sale opinia personală asupra unei Africi de Sud de tranziție, dar și la Cătălin Dorian Florescu, dacă ne referim la spațiul est-european, acesta din urmă povestind despre împrejurările legate de plecarea definitivă a familiei sale din România, despre realitățile dintr-o țară scufundată în bezna ceaușismului și despre speranțele și temerile oamenilor tracasați de un sistem care a produs cele mai incredibile strategii de supraviețuire.

Nadine Gordimer, în *No time like the present* și Cătălin Dorian Florescu, în *Vremea minunilor* scot în evidență consecințele la nivel psihologic ale încercării de adaptare a personajelor la noua ordine socială și politică, prin imitație, în context postcolonial și postcomunist. *Adaptarea* (cf. Bhabha 1994) se află în relație cu încercările personajelor de a avea o viață mai bună, ce ar presupune, prin prisma celor două romane în discuție, o schimbare majoră de mentalitate, în primul rând. Protagonistii provin dintr-un sistem opresiv, ce le-a afectat modul de a gândi și ei trebuie să găsească soluții pentru a se adapta în noua societate, fiind un proces complex și îndelungat, căci „minte poate fi colonizată mai eficient și de durată decât teritoriile” (Ștefănescu 2012: 38). Și de aici se ridică întrebarea: imitația facilitează adaptarea? Deși răspunsul logic ar fi că da, vom observa, discutând cele două texte, exact contrariul.

Romanul *No time like the present* prezintă viața unui cuplu: Steve, fiul alb al unei evreice și al unui tată creștin, ce predă chimia la o universitate și Jabulile (Jabu), fiica iubită a unui preot metodist Zulu, care a înfruntat tradiția oamenilor săi pentru a o trimite în altă țară să studieze. Acolo, în Swaziland, l-a cunoscut pe Steve și s-a căsătorit cu el, amândoi luptând împotriva Apartheid-ului. Acum trebuie să decidă unde să trăiască și să călătorească, ce slujbă să aleagă, unde să-și trimită copiii la școală. Steve nu mai lucrează ca și chimist industrial în gherilă, ci ca lector universitar la departamentul de chimie al unei universități locale. Jabu devine avocat cu o firmă care reprezintă negrii în disputele de proprietate. Steve și Jabu refuză să devină lacomi și corupți ca foștii lor tovarăși. După ce au muncit atât de mult pentru a instaura democrația, ei consideră stabilitatea fragilă amenințată de sărăcie, șomaj, SIDA, scandal guvernamental, loialități tribale, alegeri contestate și aflusul de refugiați din alte țări africane.

Firul narativ al cărții îi prezintă pe cei doi într-o Africă de Sud liberă, când iau decizia de a se muta într-o casă din suburbii, împreună cu fiica lor, Sindiswe, „primul descendent al unei noi ere” (Gordimer 2013: 19). La început, legătura lor era interzisă, ea fiind de culoare, iar el alb, însă, acum, căsătoria lor este legală. Lupta pentru libertate s-a încheiat, însă acum începe lupta pentru a găsi cum să se adapteze libertății. Este o lume nouă și adaptarea nu este ușoară, căci țara are probleme, toate încercările lor transformându-se într-un proces de imitație (cf. Bhabha 1994) a vechilor structuri. Imitația a existat încă din perioada colonială, la nivel politic și social, mai ales dacă ne referim la *celălalt* (cf. Bhabha 1994), un celălalt diferit, care atrage și care a dus la existența unei societăți sud-africane hibride.

Romanul este despre încercarea de adaptare a lui Steve și Jabu, precum și a foștilor lor tovarăși la această libertate, la noua lor viață în suburbii, precum și despre transformarea lor din revoluționari dedicați în oameni care acceptă sistemul. Cei doi au renunțat la statutul de proscrisi pentru cel de membri respectabili ai societății și se confruntă cu alte probleme, mai puțin critice, ale noii existențe de clasă de mijloc: unde să locuiască și unde să călătorească, ce loc de muncă să aleagă, câți copii să aibă și la ce școală să îi trimită, cum ar trebui să se îmbrace Jabu la ceremonia de bar mitzvah a nepotului său. Această comunitate a suburbiilor – veteranii din luptă, prietenii gay – reprezintă un microcosmos al acelei națiuni în tranziție.

Jabu și Steve mereu au pus pe primul plan datoria față de societate, în detrimentul vieții personale, fiind supraviețuitorii unor vremuri în care „familia nucleară nu era, nu putea fi, unitatea umană definitorie” (Gordimer 2013: 99 – *traducerea noastră*). Însă acum se întrebă dacă merită să aibă „viața normală, cea care n-a fost niciodată” (Gordimer 2013: 41 – *traducerea noastră*), în care latura personală să aibă întâietate (Gordimer

2013: 216), ce presupune libertatea de a-ți urma visurile, de a trăi mai bine, de a fi fericit.

În perioada luptei, Steve și Jabu știau exact cine sunt și ce fac; dar, acum că bătălia s-a terminat, identitatea și motivele alegerilor lor sunt mult mai puțin clare. Steve și Jabu cunosc foști camarazi care, sub noul regim, au devenit exact genul de oameni pe care mereu i-au disprețuit: lacomi, corupți și se întrebă cum de acești oameni au uitat pentru ce au luptat, devenind imitatorii celor dinainte. După ce au luptat pentru a instala democrația, ei îi văd stabilitatea fragilă amenințată de sărăcie, șomaj, SIDA, scandal la nivel guvernamental, alegeri contestate și un flux de refugiați din alte țări africane. Toate acestea îl determină pe Steve să ia în considerare plecarea în Australia, perspectivă ce îi face pe cei din familie și din comunitate „să re gândească ceea ce înseamnă să vină dintr-un loc, să aibă rădăcini, să aibă o miză în viitorul unei națiuni” (Prose2012 – *traducerea noastră*).

Pseudo-exilații sunt sud-africani care sunt forțați să găsească refugiu în interiorul țării lor. Lumea lor este definită prin relocare, singurătate și nostalgie, pe măsură ce „țara lor imaginată” este plasată în afara contextului realității. Comunicarea este împiedicată fie de incapacitatea lor de a vorbi aceeași limbă, fie de incapacitatea lor de a înțelege regulile a ceea ce consideră alții marginali și de a se adapta la lumea lor. După cum observă Homi Bhabha (1994: 82), pielea este „principalul semn al corpului”, indicatorul celuilalt considerat „aproape același, dar nu destul” (Bhabha 1994: 89) și se corelează cu aspectul social, identitatea rasială și culturală a Sinele și a Celuilalt.

Țara a devenit independentă, însă nu are resursele și cunoștințele necesare pentru a gestiona situația, perpetuând aceleași structuri de putere. Politicianul postcolonial este un politician corupt, ipocrit, care își urmărește propriile interese, care nu poate să scape de procesul de imitație, ceea ce generează frustrare în rândul celor care au luptat pentru dreptate. De aceea se naște și dorința de a pleca, de a părăsi acel spațiu, Steve, crezând că vor avea o viață mai bună în Australia, imitând stilul de viață al acelor oameni. Cei doi se întrebă cât mai pot sta într-o țară în care președintele cheltuie milioane de dolari pentru alegeri și petreceri, în timp ce oamenii nu au unde locui, aducând în discuție, astfel, întrebarea postcolonială despre „transferabilitatea lui *acasă*”. Conceptele de „loc” și „acasă” (Caraivan 2017) sunt, de asemenea, analizate de Nadine Gordimer în legătură cu subiecte legate de exil și relocare, boală și violență. Johannesburg și suburbiile sale, localitățile și sălbăcia veld-ului sunt prezentate ca situri fructuoase în ficțiunea post-apartheid pentru a studia și înțelege cultura orașelor și conservarea mediului natural. Violența în procesul de tranziție de la apartheid la perioada post-apartheid și procesul de reconciliere cu trecutul

violent al societății sud-africane este una dintre temele favorite în scrierile lui Gordimer.

Decizia celor doi de a se muta este însoțită de vină și de îndoială: este bine să își dorească o viață mai bună acum, când lupta s-a încheiat și condițiile de viață încep să se îmbunătățească, cel puțin pentru cei cu o educație bună? Dar ce se va întâmpla cu cei pe care îi lasă în urmă? Nu ar vrea să își abandoneze tovarășii, dar nu toată lumea este capabilă să țină pasul cu cerințele vieții economice moderne și mulți nu primesc o șansă reală; țara e departe de a obține egalitatea de șanse, există rasism.

Dar asta nu este totul. Dificultățile au de-a face și cu lipsa teribilă de infrastructuri fizice și sociale. Steve, un chimist industrial, obține poziția de profesor asistent și se confruntă cu realitatea tristă că, în ciuda accesului la educația universitară, majoritatea studenților negri nu fac față, din cauza standardelor scăzute ale școlilor din timpul apartheid-ului. Caută soluții, ce ar trebui să facă – să coboare standardele sau să îmbunătățească predarea? În cele din urmă, soluțiile se află undeva la mijloc și se fac, mai degrabă, pe motive pragmatice, decât pe principiu, ținând cont că în Africa de Sud post-apartheid, profesorii sunt puțini.

Procesul de adaptare, respectiv imitație, este unul complex și de durată, începând cu mutarea. Decizia de a părăsi Glengrove Place nu a fost ușoară, căci acela a fost locul care i-a primit atunci când nu li s-a permis să fie împreună (Gordimer 2013: 15). Gordimer se axează pe observarea căsniciei lor, pentru a examina modul în care o relație care a depășit pericolele revoluției se va ridica la provocările libertății, deoarece, în lumea plină de principii a foștilor revoluționari, o viață nouă, în alt loc, e considerată o promisiune pentru ceva mai bun, dar și o trădare.

Deși se văd venind la școală și elevi negri, „fiii unei noi clase de mijloc” (Gordimer 2013: 199 – *traducerea noastră*), noua ordine aduce cu ea, din nou, discriminarea, de parcă a fost uitată lupta dusă, cei care au o situație bună devin xenofobi, îi desconsideră pe cei care nu au posibilități, apare ideea de *Celălalt* (cf. Bhabha 1994), asta fiind posibil tot prin încercarea de a se adapta, prin imitația, conștientă sau nu, a colonizatorilor: „Ei nu sunt Frații acum, ei sunt Străinii” (Gordimer 2013: 203 – *traducerea noastră*), spune un coleg de-al lui Steve despre refugiați.

Influența occidentală se manifestă pe toate palierele, chiar și în viața cotidiană: Sindi ascultă Michael Jackson, vrea telefon mobil, merge cu colegii la McDonalds, bea Coca-Cola, la școală copiii joacă rugby, Jabu adoptă o altă ținută vestimentară, până și Wethu, femeia tradițională, intră în acest cerc vicios al imitației (se uită la televizor, folosește mașina de spălat vase); un bărbat din satul lor este îmbrăcat în costum și are pantofi la modă. La acestea se adaugă dorința de aliniere la standardele occidentale și în ceea

ce privește educația: Jabu a fost trimisă să studieze în altă țară, fiul lui Jonathan studiază și el în Londra, unde se va și stabili, în cele din urmă.

Însă punctul maxim al acestui proces de imitație îl reprezintă faptul că Jabu, tatăl ei, chiar și Wethu vorbesc limba engleză, chiar și atunci când sunt doar ei, deși Baba consideră că „este regretabil faptul că folosim limba opresorului pentru a vorbi pentru libertatea noastră”, folosind vorbele lui Gandhi (Gordimer 2013: 37 – *traducerea noastră*). Steve predă în limba engleză, copiii lor vorbesc limba engleză și, într-una din discuțiile lor, se ridică întrebarea: „este oare limba engleză ca intrarea noastră în lume supraviețuirea colonialismului? Mulți dintre noi, negrii, așa o văd” (Gordimer 2013: 336 – *traducerea noastră*).

Au ajuns chiar să se simtă ei înșiși străini - „El și ea sunt străini acolo. Chiar și ea. Pielea neagră nu este îndeajuns” (Gordimer 2013: 194 – *traducerea noastră*) – ceea ce a ușurat decizia de a pleca, deoarece ei și-au dorit o țară liberă și prezentul nu este așa cum îl vedeau ei. Pe zi ce trece, ei observă cum clasa socială se schimbă, veteranii luptei vor fi înlocuiți, totul se va schimba, căci „prezentul nu durează” (Gordimer, 2013: 319 – *traducerea noastră*) și „este o consecință a trecutului” (Gordimer, 2013:411 - *traducerea noastră*). Până și copiii îi par lui Steve copii „în a căror concepție a existat credință într-un prezent care nu a venit” (Gordimer 2013: 381 – *traducerea noastră*). Există provocări peste tot, la fiecare pas, la fiecare decizie. Dar Steve și Jabu încep să se afle de cealaltă parte a chestiunilor care au fost odată atât de clare, sunt ei dispuși să întoarcă privirea în timp ce politicianul pe care l-au susținut este acuzat de viol? Un compromis conduce la altul.

În final, după ce a oferit adăpost unui imigrant ilegal și după ce fiica lui și-a exprimat decizia de a nu pleca fără doică, Steve își dă seama că emigrarea nu este o soluție. Deși nu este negru și, pentru el, *acasă* nu are o însemnătate așa mare cum are pentru Jabu, asta nu îl face mai puțin sud-african, simte că aparține aceluși loc, împărtășind, parcă, opinia lui Wethu că „fiecare trebuie să rămână în țara lui pentru a îndrepta lucrurile, nu să fugă” (Gordimer 2013: 205 – *traducerea noastră*).

Într-unul dintre interviurile date la apariția cărții, Nadine Gordimer explică titlul romanului, *No time like the present*, care are o dublă semnificație: pe de o parte, luând în considerare vorbele tatălui lui Jabu spuse ei și elevilor săi, se referă la faptul că „nu putem aștepta la nesfârșit o viață mai bună; nu există timp mai bun decât cel prezent pentru a face ceva”, iar pe de altă parte, „nu există timp mai bun decât prezentul, pentru că nu am mai trăit niciodată așa” (cf. Sankaree Govender 2014– *traducerea noastră*).

Bazându-se pe același concept, cel al adaptării, al speranței într-o viață mai bună, romanul lui Cătălin Dorian Florescu, *Vremea minunilor*, începe în aceeași notă: „mai devreme sau mai târziu, plecăm noi din balamucul ăsta”

(Florescu 2013: 8), cu o coordonată spațială, granița, asociată ideii de libertate. Personajele, tatăl, mama și fiul, sunt pe punctul de a fugi din țară, trăind cu teama că nu vor reuși. Apoi, firul narativ ne duce în anii anteriori acestui episod, în plin comunism văzut prin prisma unui băiat de zece ani, Alin, ce suferă de o boală rară. Personajul principal al romanului este, de fapt, tatăl copilului, care reușește, în cele din urmă, să scape de restricțiile regimului și să ajungă în Italia și mai apoi în America, motivând călătoria cu tratarea bolii copilului. În realitate, însă, tatăl căuta o viață în libertate. Florescu povestește despre împrejurările legate de plecarea definitivă a familiei sale din România, despre realitățile dintr-o țară scufundată în bezna ceaușismului și despre speranțele și temerile oamenilor tracasati de un sistem care a produs cele mai incredibile strategii de supraviețuire.

Romanul *Vremea minunilor* s-a născut dintr-o mare sete de reîntoarcere. Pasajele cele mai calde și mai frumoase ale cărții sunt cele în care vorbește de Europa de Est și de România.

„În termeni de cald și rece, de energie, de dinamică, apropierea lui este evidentă față de Europa de Est, în general, și față de România, în particular. Sufletește este în parte format într-un spirit vest european, modern. Este însă ceva mult mai profund care îl atinge, este un fenomen care se produce la nivelul simțurilor, auditiv, vizual, al mirosului, cu fiecare metru cu care se apropie de țara natală, România – cea din care cu ani înainte băiatul așteptase plecarea cu frica de uniforme, de soldați, de a fi delivrat puterii statului” (Cioban 2011: 184.).

Cartea tratează un subiect biografic într-un mod anecdotic; viața în comunism a unui băiat, îmbolnăvirea de o maladie musculară și plecarea pentru operație în 1977 în America, întoarcerea și adolescența în România.

Carmen Mușat consideră că, așa cum în postcolonialism, identitatea devine multiplă, sub presiunea colonizatorilor, la fel se întâmplă și în postcomunism, sub influența ideologiei politice (cf. Mușat, 2001: 221-223). Regimul comunist a exercitat dorința de a ține sub control populația, considerând că ei știu ce e mai bine pentru oameni. În romanul lui Florescu, această atitudine socialistă reiese încă din primele pagini, când ni se prezintă frânturi din modul de viață al oamenilor: „În general, în țara asta a noastră, locuiam cu toții înghesuți unii într-alții. Înghesuiala avea darul să ne întărească atitudinea socialistă față de viață” (Florescu 2013: 9). În descrierea realității cenușii și triste, caracteristice pentru România ceaușistă, autorul acordă o atenție deosebită strategiilor de supraviețuire demnă a oamenilor chinuți de greutate materiale, de frică și de politizarea excesivă a cotidianului.

Atracția față de Vest se manifestă la toate categoriile de oameni: se uită la *Teleenciclopedia*, la serialul *Dallas*, care le arată o altă lume, o altă viață, mult mai bună, iar faptul că sunt aproape de graniță denotă apropierea de promisiunea libertății. Încă de la acest nivel începe procesul de imitație (cf. Bhabha 1994), prin urmărirea unor posturi străine, prin practicarea bișniței cu produse „de-afară” (Florescu 2013: 22).

În această țară, dominată de comunism, de privațiuni duse la extrem, oamenii încercau să se adapteze, căci nu aveau altă soluție – vorbeau în șoaptă, dădeau radioul mai tare, să nu se audă ce discutau, la telefon vorbeau codificat, fiindcă le erau ascultate convorbirile; tatăl lui Alin era obligat să primească vizita sectoristului, care dorea să afle informații despre vecini și să ducă bagajele pe ascuns la mașină, pentru a nu-l vedea cineva.

La fel ca în romanul lui Gordimer, conducătorul țării era un om corupt, care cheltuia mulți bani pentru tot felul de festivități, în timp ce în țară era foamete, însă mereu declara că se preocupă de bunăstarea locuitorilor.

Însă familia lui Alin avea, totuși, o poziție privilegiată față de alții, căci erau intelectuali. Astfel, ei aveau televizor color, pe care îl adusesese mama, care, datorită ocupației, călătorea și în alte țări. Nu i-a fost confiscat la vamă, pentru că aveau „relații” - „o formă de administrare a banilor” (Florescu 2013: 36), un lucru extrem de important în acea perioadă, pentru că obțineai anumite beneficii, dar care făcea parte din același sistem imitativ. În această categorie intră și mita, ca mijloc de imitație a unui sistem corupt; dau mită pentru a primi pașapoartele, la vamă, mama oferă „cafea, ciocolată și putere de convingere” (Florescu 2013: 140) directorului școlii, fiind conștienți că aceasta este soluția pentru a se adapta sistemului.

Și aici apare ideea de *orientalism*, de *colonizare* (cf. Said 2001), dacă ne referim la faptul că bunicul din partea mamei era un om înstărit, care avea servitori, dar când au apărut comuniștii, i-au luat totul, comportându-se precum colonizatorii. Această *colonizare* s-a manifestat nu doar la nivel financiar, ci, mai ales, la nivel intelectual, deoarece comuniștii și-au impus ideologia, un tip de gândire care, în opinia lor, era mult mai bună, „de lumea mai bună se ocupau la noi comuniștii” (Florescu 2013: 91), după cum spune Marius, evident ironic. Deși a trăit în România comunistă și a suferit din cauza regimului, Toni Sanowsky își însușește ideea colonială conform căreia spălătul vaselor este „o treabă pentru americanii leneși și pentru negri” (Florescu 2013: 152), nerealizând că, astfel, imită exact ceea ce disprețuise cândva.

O primă întezărire a libertății a fost călătoria în Italia, cu trenul, pentru a duce băiatul la medic, care, însă, se spera a fi o porțiță spre America. Acolo, cei doi au descoperit o viață mai bună decât în România, din toate punctele de vedere – mirajul magazinelor cu electrocasnice, haine, produse alimentare despre care doar auzise (diverse iaurturi, hamburgeri, prăjituri).

Comunismul și-a pus amprenta și asupra copilăriei, chiar dacă părinții au făcut tot posibilul ca fiul lor să nu simtă așa puternic lipsurile, acest lucru observându-se din diferența dintre copilăria lui Alin și cea a Annei, așa cum explică bunicul acesteia: „Anna e un copil al lumii libere, [...] a primit totul de-a gata” (Florescu 2013: 66). Tot acesta dă glas părerii multora despre acea perioadă din țara noastră, despre comunism, care nu au trăit pe pielea lor un regim dictatorial și care consideră că a fost o ideologie bună: „țara noastră era o țară grozavă, iar tovarășul un bărbat demn de laudă, [...] socialismul e un lucru bun, în socialism cu siguranță că tinerii au ceva în cap când termină școala” (Florescu 2013: 66).

Fără să-și dea seama, copilul intră și el în acest proces de imitație, dorindu-și să procedeze precum eroii din filmele americane pe care le urmărea. Își închipuie că, atunci când vor ajunge în America, își va lăsa părul lung, va deveni un rebel, deoarece „acolo așa stau lucrurile” (Florescu 2013: 86), mai ales că în România „nimeni n-avea nevoie să fie rebel, adică răzvrătit contra altora. Cu toții eram contra dușmanului de clasă” (Florescu 2013: 86), ceea ce demonstrează încă o dată impactul comunismului și faptul că mulți oameni s-au adaptat ideologiei, ba chiar au început să fie de acord cu ea. Populației i se inoculase acest concept, al „dușmanului de clasă” (Florescu 2013: 106), adică cel care avea ceva mai mult decât alții și aceștia erau arestați, deoarece comuniștii știau foarte bine că, pentru a ține sub control oamenii, nu trebuie să le dai putere, trebuie să fie temători, exact așa cum procedau colonizatorii cu popoarele colonizate.

La Roma, cei doi descoperă lumea Vestului și trebuie să se descurce ca emigranți, însă au noroc și găsesc o familie de italieni care îi ajută. Dar ținta lor era America și reușesc să ajungă acolo, unde fiul este operat. Chiar și Alin își dorește să ajungă acolo, atât pentru a se vindeca, cât și pentru faptul că America era o tentație pentru copiii, adolescenții români, care urmăreau seriale americane, ascultau muzică americană, ceea ce implică și dorința de imitație (*cf.* Bhabha 1994: 86). În America totul e posibil, ești liber, nu ești spionat, America e speranță, stabilitate financiară. Alin constată că americanii trăiau bine, aveau de toate și chiar își imaginează că este adoptat de o familie de americani bogați și, astfel, ar putea să-și salveze familia de sărăcie.

Familia Sanowsky, cea care i-a găzduit pe perioada șederii în America, s-a adaptat foarte bine acolo, reușind să imite atât de bine stilul de viață american, încât au ajuns să se considere americani: „pe noi, americanii, un singur lucru ne pasionează mai mult ca mașinile, și anume banii” (Florescu 2013: 119); „la noi totul e așa mare” (Florescu 2013: 120).

Însă visul american de a avea o viață mai bună nu se împlinește – tatăl e nevoit să fure, ceea ce îi cauzează o criză psihologică puternică și constată că „în America nu e mai bine decât acasă” (Florescu 2013: 150), „America

nu e ce îmi imaginasem” (Florescu 2013: 151), nereușind să se adapteze acolo, cu toate încercările sale de a imita. Decide să se întoarcă acasă, în România, o decizie grea, ce îi adâncește criza identitară. „Nimic nu e mai greu decât o reîntoarcere”, spunea Homer (Homer *apud* Ricoeur 2001: 610), încercând să regăsească drumul spre Itaca și prefigurând problematica exilului, care „conjugă deplasarea și reamplasarea în spațiu cu distanțarea față de sine și de rădăcinile culturale ale identității individului. Exilul presupune o călătorie și o căutare” (Cioban 2011: 186). Cătălin D. Florescu este convins că „acasă” nu este numai locul unde sunt prietenii și unde te simți bine pe moment. „Acasă” are un nivel, mult mai senzual decât în aparență, el se nutrește din simțiri care au loc pe moment, un spațiu unde te simți bine, cunoști codurile sociale, ți se povestesc lucruri, ești acompaniat de persoane care într-un fel sau altul te oglindesc pe tine însuși.

Întors în țară, este întâmpinat de dezaprobarea mamei, care spera că în curând îi va urma și ea și vor începe o viață nouă. Văzând uimirea tuturor, tatăl le spune: „În America domnește un haos de nedescris. N-a fost zi când să mă simt cu adevărat în siguranță” (Florescu 2013: 158), ceea ce scoate în evidență neliniștea, teama prin care trece emigrantul care constată că ceea ce căuta nu există. Acesta preferă să revină în țară, să suporte restricțiile regimului decât să trăiască în acel loc; „în America nu se trăiește ca în filme” (Florescu 2013: 162), constatând că și-a creat o imagine falsă asupra aceluși spațiu și că a te adapta acolo nu era ușor.

Fuga, evadarea, emigrarea nu e o soluție în opinia multora, însă pentru mulți a fost soluția care era la îndemână.

„În fond, comunismul a fost un fel de neofeudalism, care ne-a reactualizat comportamente premoderne: teama de stăpân, sentimentul de turmă, ideea că singura scăpare este să fugi în munți, în codru”, e de părere Sorin Alexandrescu (Alexandrescu 2000: 43).

Așa cum declară Cătălin Dorian Florescu într-un interviu, vorbind despre cărțile sale, „toți protagoniștii din toate romanele sunt pe drum și caută o viață mai bună. O viață fără frică, fără dictatură, fără foamete. Ei toți se află oarecum între lumi, ca și mine, între estul și vestul european” (Chebac 2014). Opoziția aceasta, est-vest se reflectă și în cele două romane discutate, reflectând dorința de libertate a personajelor.

Astfel, personajele celor două romane au apelat la diverse modalități de adaptare la noua ordine politică, chiar dacă asta a însemnat o serie de concesii, de compromisuri, toate acestea având un singur scop: să își asigure un trai mai bun pentru ei și pentru copiii lor. Însă ei nu au luat în calcul faptul că adaptarea presupune imitarea celor cu care nu au fost de acord, cărora li s-au împotrivit. În concluzie, imitația nu facilitează adaptarea, acest

proces a adus cu el și eșecul, căci ei nu au fost pregătiți pentru implicațiile acestuia, iar consecințele au fost de nivel psihologic.

În concluzie, se poate constata că problema adaptării, ce presupune imitație rămâne deschisă, ridică multe întrebări, mai ales în ceea ce privește identitatea individului. Din acest punct de vedere, dacă citim studiul lui Bogdan Ștefănescu referitor la cele două paradigme – postcolonialism și postcomunism – vom observa că există puncte comune între ele:

„Postcomunismul și postcolonialismul (precum și studiul acestor fenomene) sunt compatibile nu doar pentru că împart ceea ce pare a fi aceeași situație istorică generală, cea a culturilor recuperate după traumele cauzate de asupritorii imperiali, dar și prin prisma contextelor apariției lor” (Ștefănescu 2012: 41- *traducerea noastră*).

Referințe bibliografice:

- Alexandrescu, S. (2000). *Identitate în ruptură. Mentalități românești postbelice / Identity in breach. Post-war Romanian Mentalities*, București: Editura Univers.
- Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. London and New York: Routledge.
- Caraivan, M.-L. (2017). *Nadine Gordimer and the Rhetoric of Otherness in Post-Apartheid South Africa*. Cambridge Scholars Publishing. accesibil la https://books.google.ro/books?id=eTjZDQAAQBAJ&pg=PR7&lpg=PR7&dq=Caraivan,+MariaLuiza+Nadine+Gordimer+and+the+Rhetoric+of+Otherness+in+PostApartheid+South+Africa&source=bl&ots=CfQAnu3caM&sig=t4H2EVC17WsNYabPGbmKABKf0_k&hl=ro&sa=X&ved=0ahUKEwjq3_qMurzZAhVGbFAKHfbSCtkQ6AEIPzAD#v=onepage&q=Caraivan%20MariaLuiza%20Nadine%20Gordimer%20and%20the%20Rhetoric%20of%20Otherness%20in%20PostApartheid%20South%20Africa&f=false, vizualizat la 25 august 2017.
- Chebac, A. (2014). *Interviu cu Cătălin Dorian Florescu / Interview with Cătălin Dorian Florescu* [Online] Available: <http://www.bookblog.ro/interviu/catalin-dorian-florescu-uneori-sunt-invitat-sa-citesc-la-aeroportul-din-zurich-de-ca-tre-grupuri-de-elvetieni-care-apoi-iau-avionul-spre-bucuresti/> [Accesat 09 Ianuarie 2017]
- Cioban, F. (2011). *Cătălin Dorian Florescu-scriitor elvețiano-româno-german / Cătălin Dorian Florescu - a Swiss-Romanian-German writer*, [Online] Available: http://www.philippide.ro/Metafore%20ale%20devenirii_2011/17.%20F.%20Cioban.pdf, [Accesat 09 Ianuarie 2017]
- Florescu, C. D. (2013). *Vremea minunilor / Time of Wonders*, trad. din limba germană de Adriana Rotaru. București: Ed. Polirom.
- Gordimer, N. (2013). *No time like the present*. London: Bloomsbury Publishing Plc.

- Lefter, I. B. (2001). *Poate fi considerat postcomunismul un post-colonialism? / Can Postcommunism be considered a kind of Postcolonialism?* „Caietele Echinox”.issue: 1 / 2001, p. 117-119, on www.ceeol.com.
- Muşat, C. (2001). *Identităţi alternative. Variaţiile identităţii în spaţiul public postcomunist / Alternative Identities. Variatons of Identity in the Postcommunist Public Space*, „Caietele Echinox”, issue: 1 / 2001, p. 221-223, on www.ceeol.com.
- Ricoeur, P.I (2001). *Memoria, istoria, uitarea / The Memory, the History, the Obliteration*, Trad. de Ilie Gyurcsikşi Margareta Gyurcsik. Timişoara: Ed. Amarcord.
- Said, E. W. (2001). *Orientalism: concepţiile orientale despre Orient / Orientalism: the Oriental Conceptions about Orient*, trad. de Ana Andreescu, Doina Lică. Timişoara: Ed. Amarcord.
- Ştefănescu, B. (2012). *Postcommunism, Postcolonialism: Siblings of Subalternity*. Bucureşti: Editura Universităţii Bucureşti.
- Prose, F. (2012). *Future Imperfect, “No Time Like the Present”, by Nadine Gordimer*, accesibil la <http://www.nytimes.com/2012/04/08/books/review/no-time-like-the-present-by-nadine-gordimer.html> - April, 6, 2012.
- Sankaree Govender, D. (2014). *Nadine Gordimer: No Time Like the Present*, accesibil la <https://carteblanche.dstv.com/nadine-gordimer-time-like-present/>, accesat la 1 august, 2017.